

SERİ
SERIE B

CİLT
TOME XXV

SAYI
FASCICULE I

1975

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ

DERGİSİ

REVUE DE LA FACULTÉ DES SCIENCES FORESTIÈRES
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

«2000 YILINDA İSTANBUL VE REKREASYON»*

Y a z a n

Prof. Dr. Besalet PAMAY

İ. Ü. Orman Fakültesi

Park - Bahçe ve Peyzaj Mimarisi Kürsüsü

Sayın Başkan,

Değerli Danışma Kurulu Üyeleri,

Sayın Misafirler,

İTÜ - Mimarlık Fakültesi - Şehircilik Enstitüsünün 6. Danışma Kurulu toplantısında «2000 yılında İstanbul» konusu, dün çeşitli yönleri ile, değerli tebliğciler tarafından açıklandı, kritikçiler görüşlerini belirttiler, bunlardan ayrı ayrı, şahsen yararlandım. Kendilerine huzurunuzda teşekkür ederim.

Benim, huzurunuzda söz almam, bu ana kadar değinilmemiş veya çok az değinilmiş bir konuyu, açıklamak içindir. Bu konu, 2000 yılının, hatâ bu günün İstanbulu için de geçerliliğini koruyan *Rekreasyon planlaması* dır. Aslında bu konuyu, daha önce bir bildiri konusu yaparak sunmak istemiştim, fakat, 3 yıla yakın bir süreden beri devam eden küçük bir araştırmamızın henüz tamamlanmamış olması, buna engel oldu. Buna rağmen bu çalışmamızın ilk önsonuçlarını, İstanbul'un rekreasyon planlaması bakımından ufak bir ışık tutar amacıyla, açıklamayı, izninizle sığınarak, yararlı buluyorum.

Bir araştırmacıya (Wortmann'a) göre¹, tüm ömrü boyunca insan, uyku, yemek, çalışma, vb eylemleri yanında, % 32 vaktini (ömrünü) dinlenme, eğlenme, gezme, spor yapma, oyun oynama gibi passif ve aktif karakterde eylemlere (rekreasyona) ayırmaktadır. İlerleyen teknolojinin ve refahın sonucu olarak % 32 olan bu boşvaktin, çalışma günleri azaltılarak, yakın bir gelecekte, % 38 - 40 a kadar çıkması beklenmektedir.

*) İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi — Şehircilik Enstitüsü'nün 25 - 26/Aralık/1975 günlü 6. Danışma Kurulu Toplantısına, tebliğ olarak sunulmuştur.

1) Lendholt, W. (1967) : Landschaft und Stadgrün.

Türk toplumunu oluşturan insanların, ne kadar boş vakte sahip olduğu hususunda elimizde kesin rakamlar yoktur ve bu husus, biran önce araştırılmağa değer bir konu bulunmaktadır. Fakat bu rakamdan hareket ederek ve çalışma gününü 5 1/2 günden 5 güne çıkardığımızı dikkate alarak, diyebilirizki 2000 yılının İstanbulunda da rekreatif aktiviteler, İstanbulunun yaşantısında önemli bir yer alacaktır, bu kesin bir gerçektir. Bu gerçeğin, bazı değişiklikler göstermesi beklenmekle beraber, Türkiye ve Türk toplumu için de geçerli kabul edilebilir.

2000 yılının İstanbulu için hazırlıklar ve planlamalar yapılırken ve ileriye dönük önerilerde bulunulurken İstanbul halkının günlük, haftalık ve yazlık rekreasyon ihtiyaçlarını bugünden hesaba katmak, projeksiyonlarda bulunmak büyük önem taşımaktadır. Aslında Ülke ve Bölge rekreasyon politikası ve planlama ilkeleri bakımından makro planlama hedeflerinin de bugünden saptanması elzemdir. Ama, metropoliten bir şehir olarak İstanbul'u ve içinde bulunduğu bölgeyi dikkate alarak, şehir halkının rekreasyon ihtiyacını karşılamak, bugün de büyük bir zaruret olarak karşımızdadır ve kanımızca gelecekte de bu ihtiyaç giderek artacak ve çeşitlenecektir.

Çünkü, doğası alabildiğine tahrip edilmiş, ne kentiçi, ne kent yakını ve ne de bölge içi ihtiyaca yetecek rekreasyon merkezlerinden mahrum bulunan İstanbul'da, 42 semtte yürütmekte olduğumuz bir kamu yoklamasının önsonuçları, bu toplantımız için belki yararlı olabilir.

Bu araştırmamızın amacı, İstanbul halkının doğa ile olan ilişkisini, doğaya olan özlemlerini ve bu arada rekreasyonel ihtiyaçlarını saptamak ve bu konularda onların görüşlerini öğrenmektir. Araştırma, 1976 Temmuzunda tamamlanacak ve sonra değerlendirilerek yayınlanacaktır. Size burada, 27 semtin, bugün için bizi ilgilendiren bazı sonuçlarını kısaca sunmak istiyorum.

18 sorudan oluşan anketin ilk sonuçları şöyledir.

1/ İstanbul'un yerli nüfusu % 40 kadardır. Nişantaşı, Cihangir, Kısıklı, Moda, Adalar'da yerli oranı, taşralıdan daha yüksektir.

2/ Yerliler İstanbul'da 1900 -1930 yıllarından beri oturmaktadır. Bu yıllardan sonra yerleşenler de ileride İstanbul'un yerlisi olacaklardır.

3/ Taşralıların çoğunluğu, İç Anadolu, Karadeniz ve Marmara bölgelerinden gelmişlerdir.

4/ Bunların takriben % 60 ı, geldikleri yerlerle ilişkilerini devam ettirmektedir.

5/ İlişkilerin devamında, özellikle ziyaret ve mektuplaşma başta gelmektedir.

Ankette, İstanbul halkını oluşturan şahısların, hafızalarında yer eden çocukluk anılarını ve İstanbul hakkındaki ilk hatırlarını öğrenmek istedik. Bu sorulara aldığımız cevaplar şöyledir :

6/ *Çocukluk anıları* arasında, sırasıyla, Orman (1669)², deniz - göl (1184), bağ-bahçe (1030) ve Ağaç (758), çayır (338) ve Akarsu (119) başta gelmektedir. Bunlar, İstanbul'a yerleşmiş olanların - doğaya olan bağlılıklarını, doğa hasretlerini dile getiren değerlerdir. Demekki, yetiştirme yeri, özellikle doğa ve doğal elemanlar, en etkili olanıdır.

7/ İstanbul'a gelmeden önce ilk hatıralar, İstanbul'un şu özellikleriyle beliriyor: (1252) *Boğaziçi*, (809) Deniz, (490) Adalar, (321) Saraylar, (229) Haliç ve (80) Korular...

8/ Taşralılar, ilk gelişlerinde İstanbul'u şöyle bulmuşlardır: (1 - 30 yıl önce gelmişlerdir): (1075) güzel, (533) yaşanır, (474) yeşil, (325) gürültülü, (75) sakin, (53) temiz, (49) pis, (18) çirkin, (15) kıraç...

9/ Bugün İstanbul'u şöyle bulmaktadırlar :

(1483) gürültülü, (1029) pis, (800) halâ güzel, (250) kıraç, (255) yaşanmaz, (194) yaşanır, (189) yeşil, (38) çirkin...

10/ Bu durumda, acaba geldikleri yeri arayan var mı? sorumuzla da % 40 kadarının geldikleri yerleri aradıkları anlaşılıyor.

11/ Buna rağmen, geldikleri yeri arayanların % 60 ı İstanbul'dan ayrılmak, % 40 ı da, herşeye rağmen kalmak istiyorlar.

12/ Anket sorularına cevap verenlerin, şayet ayrılırlarsa, nasıl bir yerde yerleşmek istedikleri sorumuza, İstanbullular, (1321) orman, (1283) kıyı, (1002) ağaçlık, (843) bağ - bahçelik, (289) çayırılık, (74) sulak, (39) dağlık yerleri tercih edeceklerini belirtmişlerdir.

Görülüyorki, burada da İstanbulun cazibelerine rağmen, doğaya dönüş, doğa hasreti açıkça beliriyor. Özellikle yeşil tutkusu, ağır basıyor. Bu hasreti Türk toplumunun kafasından atmak olanak dışı görünüyor. Ama, bazı faktörler, doğa sevgisine ağır basıyor.

² Kere içindeki değerler, kişi olarak mutlak değerlerdir. Araştırma tamamlanmadığı için yüzde (%) değerleri bulunmamıştır.

İstanbul'un doğal ve kültürel değerlerinin yok olması karşısında kentlinin tepkilerini öğrenmek istedik. Bu sorularımıza şu karşılıkları aldık :

13/ İstanbul'un, doğasının korunması ve kurtarılması hakkındaki görüşlerde İstanbul halkı,

(1799) *Boğazı*, (873) *kıyıları*, (731) *koruları*, (543) *halici*, (343) *Eski İstanbulu*, (314) *Adaları*, (138) *Sarayları* ve '110) *İçme - Kaynak suları* korumak gerektiğinde birleşiyorlar.

14/ İstanbullu kimlere karşı korumalı sorumuza alınan cevaplarda, halk, kenti ve doğal - kültürel değerlerini, sırasile (1836) *spekülâtörlere*, (1450) *zenginlere*, (1405) *taşralılara*, (121) *fakirlere*, (55) *yerlilere*, (34) *sanayicilere*, (28) *Aracılara*, (26) *dolandırıcılara*, (8) *seyyar satıcılara...* karşı korunması gerektiğinde birleşmiştir.

İstanbul halkının günlük, hafta sonu ve uzun süreli tatil günlerinde, boş vakitlerini değerlendirirken, İstanbul'da hangi rekreasyon (mesire) yerlerine gittiklerini ve rekreasyon ihtiyaçlarını gidermek için neler yapmak gerektiği sorularımıza aldığımız karşılıklar, bugünün ve 2000 yılının İstanbulu için çok enteresandır.

15/ Rekreasyon ihtiyaçlarını karşılamak için özellikle İstanbul içinde (1459) Büyük parklar kurma, (763) Boğaz kıyılarını açma, (611) Hayvanat bahçesi kurma, (518) Boğazı ihya etme, (270) Şehir bahçesi ve, (222) küçük Şehir parkı kurma, (161) Koruları ihya etme, (156) Çocuk bahçeleri kurma tedbirlerinde birleşiyorlar. Demekki parklar ve bahçeler kurma arzusu başta.

16/ Kent dışında ise, (1523) yeni ormanlar ve (628) tatil köyleri kurma, (552) plajları geliştirme, (429) Bölge parkı kurma, Kaynak sularını ihya (416), (246) Meyve bahçeleri kurma, (184) Adaları ihya etme, (132) küçük tarım işletmeleri ve (114) Yeni korular kurma, zarureti belirtiyorlar. Demekki, halk, bugün rekreasyon ihtiyacı içindedir, bu ihtiyaçlarını gidermek için, bilinçli olarak, kent içi ve bölge içi rekreasyon merkezleri, açık - serbes yeşil alan taleplerinde bulunmaktadır. 2000 yılının rekreasyon ihtiyacı ise, muhakkakki bu günden çok daha büyük, geniş ve çeşitli olacaktır.

17/ Diğer Sorulara aldığımız karşılıklara göre;

İstanbul'da Günlük rekreasyon için halen 80 yer				
—	Haftalık	—	—	— 102 yer
—	Yazlık	—	—	— 90 yer vardır.

Günlük rekreasyon aktiviteleri için eskiden gidilmekte olan 18 yer, rekreatif özelliklerini kaybetmiş, buna karşılık 19 yeni yer, rekreasyona açılmıştır.

Haftalık rekreasyonda da eski 22 yer kullanılmaz olmuş, bunlara 13 yeni yer eklenmiştir.

Yazlık rekreatif faaliyet için 25 eski yer önemini kaybetmiş, buna karşılık 12 yeni yer uzun süreli gereksinimler için rekreasyon yeri olarak ortaya çıkmıştır.

Hemen belirtmeliyiz ki genel olarak rekreasyon merkezleri, kent dışına, Marmara bölgesi ile diğer bölgelere kaymış bulunmaktadır. Bu değişiklikler, belki de farkında olunmadan oluşa - gelmektedir, 2000 yılına kadar da büyük değişiklikler beklenmek zorundadır.

Gelişi - güzel oluşan rekreasyon merkezleri ve yerleri, rekreasyon ihtiyaçlarının çeşitliliği ve donatımı bakımından da maalesef yetersizdir.

2000 yılının İstanbul'u oluşturulurken, 7 - 8 milyonluk İstanbul halkının rekreatif aktivitelerini ve ihtiyaçlarını hesaba katmamak, büyük bir hata olur. Bu nedenle, bu küçük araştırmanın ilk önsonuçları bize şu önerilerde bulunmak cesaretini veriyor.

1/ İstanbul halkının doğa ile olan ilişkisi zayıflamıştır, bu ilişkinin kopma düzeyine ulaştığını kesinlikle ifade edebiliriz. 2000 yılının İstanbul'usu, diğer tebliğ sahiplerinin açıkladığı bir çok demografik, ekonomik ve politik nedenlerle de, doğadan iyice kopacaktır. Buna bu günden tedbir almak ise, kanımca, hayati önem taşımaktadır.

2/ Bunun için, bilimsel araştırmalarla, 2000 yılında İstanbul halkının rekreasyon ihtiyaçlarını, eğilimlerini ve bunlarla ilgili sorunlarını biran önce saptamağa çalışılmalıdır.

3/ Ülkesel rekreasyon politikasının saptanmasını (kuşkusuz gereklidir) beklemeden, İstanbul kenti ve yöresi ile Marmara bölgesinin rekreasyon potansiyelini, bilimsel yöntemlerle saptamalı ve

4/ Açık - Yeşil alan stratejisini ve donatım ilkelerini (geçerli minimal yeşil alan kriterleri de dikkate alınarak) *Bölgesel ve kentsel rekreasyon planlama* çalışmalarına, mümkünse, bugünden başlanmalıdır.

5/ Yeşil alan sisteminin kuruluşu ve planlaması ile rekreasyon fonksiyonlara temel olması nedeniyle de İstanbul'in yeşil alanlarının envanteri hemen başlanması gereken kaçınılmaz bir görev bulunmaktadır.

6/ Zaman kazanmak, hazine ve kamu arazi ve arsalarına sahip çıkmak bakımından da, bütün boş alanların, hızla ağaçlandırılması ve ormanlaştırılması hayati önem taşımaktadır. Nazım planlama ilkelerine ve ortaya çıkacak planlara ters düşse de yeşillendirme, özellikle ağaçlandırma, ihmal edilemeyecek önemli bir tedbirdir. Hızla yeşillendirilecek ve ağaçlandırılacak alanlar, bilâhare gereken işleme tâbi tutulabilir. Yani, plana uygun yeşil alanlar yerinde kalır, plan uygulama zamanına kadar, gelişme gösterirler ve bir peyzaj plancısı eliyle forme edilebilirler, diğerlerinde ise, yeşil alanlar, planın öngördüğü zonlara (konut, sağlık, eğitim, ... zonları gibi) tahsis edilir, sahadan uzaklaştırılabilir; zararımız tesis ve koruma masrafları kadar olur, ama yararımız, bu alanları yağma edilmekten kurtarmak, sağlıksız kentleşmeyi önlemek ve 2000 yılının İstanbulunun temelini atmaktır.

Sanırım çabamız ve amacımız, 2000 yılının İstanbulu için geçerli tedbirleri bugünden dikkate almaktır.

Bu çalışmalarımızın ve gayretlerimizin başarıya ulaşmasını dilerim.

Saygılarımla. ,